

1821 ΤΟΠΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΨΕΙΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

Κύκλος διαδικτυακών διαλέξεων

Υπο την
αιγίδα:

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
ΔΥΤΙΚΗΣ
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

3^η Τετάρτη
31 Μαρτίου 2021
ώρα: **7.30 μ. μ.**

Θέμα:

**Ο Ιωάννης Φαρμάκης
και οι αχαρτογράφητες ατραποί
της Ιστορίας**

ΟΜΙΛΗΤΗΣ

Θέμης Απασιδης

Δάσκαλος

ΣΥΝΤΟΝΙΖΕΙ

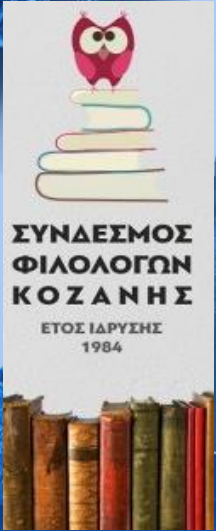
Κωνσταντίνος Ντίνας

Καθηγητής Γλωσσολογίας - Ελληνικής γλώσσας και
διδασκτικός της, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Μάρτιος - Μάιος 2021

Τετάρτη **31** Μαρτίου 2021

1821 ΤΟΠΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ
ΟΨΕΙΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ
Κύκλος διαδικτυακών διαλέξεων

Ο Ιωάννης Φαρμάκης και οι αχαρτογράφητες ατραποί της ιστορίας

Θέμης Απασιδης

Τα βυζαντινά κατάλοιπα

Η βυζαντινή αυτοκρατορία συνίσταται από δύο βασικά στοιχεία, το **ρωμαϊκό** και το **χριστιανικό**. Είναι ένα εκχριστιανισμένο imperium. Ο βυζαντινός αυτοκράτορας, όπως δηλώνεται περλίτρανα και από το νόμισμα που κυκλοφορεί σε όλη τη γη, είναι:

- ▶ Imperator (αυτοκράτωρ Ρωμαίων)
- ▶ θεοπρόβλητος (στέφεται από τον ίδιο τον Θεό)

(Γλύκατση-Αρβελέρ, 2012: 159)

Τα βυζαντινά κατάλοιπα

Το όνομα Έλλην αντί του Ρωμαίος, **χρησιμοποιείται από βασιλείς και λόγιους** (Ιωάννης Γ΄ Βατάτζης, Θεόδωρος Β΄ Λάσκαρις) μετά το **1204**, παρόλο που η **θρησκευτική του σημασία εξακολουθεί να είναι κακή**. Μάλιστα στον Θεόδωρο Β΄ Λάσκαρι αποδίδεται η καθιέρωση του δικέφαλου αετού ως σύμβολο του βυζαντινού κράτους και αργότερα αγαπητό μοτίβο των ραγιάδων και σύμβολο αλυτρωτισμού.

Η χρήση γενικεύεται κατά τον **15^ο αιώνα**, από **λόγιους** που θεωρούν τους εαυτούς τους απογόνους των αρχαίων Ελλήνων **και από δυτικούς** (πάπες, βασιλείς) που χρησιμοποιούν σε δημόσια έγγραφα τους όρους Graecia, Graeci και Grèce.

(Βακαλόπουλος, 1974:76 & 86)

Για τους αγωνιστές του 1821 **βυζαντινός** σήμαινε **οθωμανικός, αφού αυτοαποκαλούνταν Ρωμιοί, δηλ. Ρωμαίοι.**

(Σαραντάκος, 2020)

Τα βυζαντινά κατάλοιπα

- ◆ Από την εποχή των Κομνηνών (1081-1185) ξεκινά η **πρόνοια**, η παραχώρηση του δικαιώματος εκμετάλλευσης της μεγάλης δημόσιας ιδιοκτησίας με αντάλλαγμα την παροχή στρατιωτικών υπηρεσιών. Οι προνοιάριοι γίνονται ισχυρότεροι στα χρόνια των Παλαιολόγων, όταν η πρόνοια μεταβάλλεται από προσωρινή σε **κληρονομική** με χρυσόβουλλα ή σιγίλια.
- ◆ Ταυτόχρονα τα μοναστήρια πληθαίνουν και οι εκτάσεις τους ευρύνονται με παραχωρήσεις βασιλέων, αφιερώσεις ιδιωτών και με αγορές.

(Βακαλόπουλος, 1974: 102-104)

Η αυτοκρατορική εύνοια

- Η αυτοκρατορική εύνοια εκφράστηκε με **δωρές ακινήτων** στις μονές που επικυρώνονται με τα **χρυσόβουλα**.
- Μέχρι τον 12^ο αιώνα έχουν επικυρωθεί τα ιδιοκτησιακά δικαιώματα των Μονών.
- Κατά την περίοδο της λατινοκρατίας, η Εκκλησία κατάφερε να διατηρήσει μεγάλο μέρος της περιουσίας και των προνομίων της.
- Ο ακρογωνιαίος λίθος της συσσώρευσης τεράστιας περιουσίας από τις μονές ήταν οι αυτοκρατορικές δωρές του 13^{ου} αιώνα, μετά την ανάκτηση της πόλης.
- Κατά τον 14^ο αιώνα οι αυτοκράτορες παραχωρούν συνεχώς έγγειο ιδιοκτησία έναντι οικονομικής ενίσχυσης για την αναδιοργάνωση του στρατού και της άμυνας της αυτοκρατορίας.

(Καραγιαννόπουλος, 2001: 259-267)

Τα προνόμια της Εκκλησίας

Μετά την άλωση της Πόλης και τη σφαγή που επακολούθησε, ο Μωάμεθ Β΄ από τον φόβο

α) της ερήμωσης του κράτους και της στέρησης των παραγωγικών του πηγών,

β) της ενδεχόμενης στροφής στον Πάπα μέσω της ένωσης των Εκκλησιών,

ανασύστησε αμέσως το Οικουμενικό Πατριαρχείο επιλέγοντας ως Πατριάρχη τον ανθενωτικό **Γεννάδιο Σχολάριο**, παραχωρώντας μια σειρά από προνόμια με διάταγμα (βεράτι), όπως:

- το προνόμιο του Πατριάρχη να είναι ο θρησκευτικο-πολιτικός ηγέτης των ορθοδόξων,
- η Εκκλησία διατηρεί τα δικαιώματα της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, δηλαδή δικαίωμα αυτόνομης διοίκησης, περιουσίας και αφορολόγητου των εισοδημάτων της,
- στην εξουσία του Πατριάρχη ανήκουν τα βακούφια που είναι προσαρτημένα στις εκκλησίες, δηλαδή αμπέλια, αγιάσματα, κήποι, μύλοι και πανηγύρια,
- την επίλυση διαφορών οικογενειακού και κληρονομικού δικαίου,
- την ελευθερία της λατρείας,
- την οργάνωση της εκπαίδευσης.

(Γκαρά & Τζεδόπουλος, 2015)

Ο ρόλος της Εκκλησίας

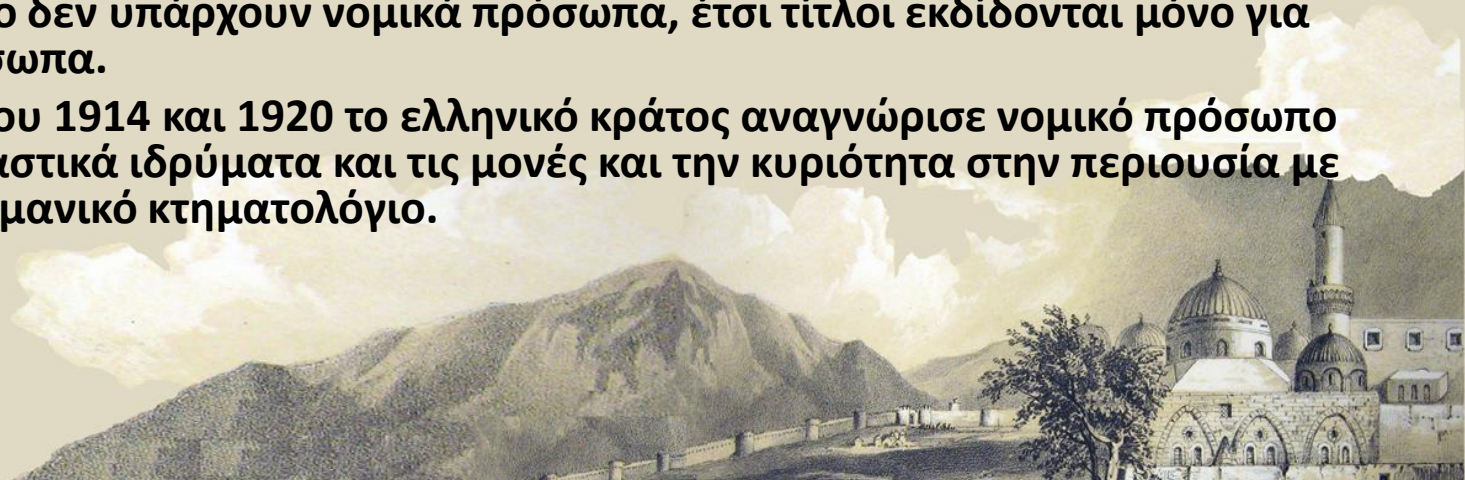
- **Συμβολικός:** Η ευνοϊκή στάση της πολιτείας προς την εκκλησία ήταν στοιχείο της συνοχής της ανομοιογενούς βυζαντινής αυτοκρατορίας.
- **Οικονομικός:** Χάρη στην κρατική προστασία και την οικονομική ενίσχυση από την πολιτεία και τους ιδιώτες, έγινε ένας ισχυρός οικονομικός οργανισμός.
- **Θεσμικός:** Ιδρύθηκαν πολλές μονές και το μεγάλο πλήθος μοναχών ήταν μια υπολογίσιμη ομάδα πίεσης.
- **Κοινωνικός:** Οι μονές απολαμβάνουν φορολογικά προνόμια και συσσωρεύουν μεγάλο πλούτο με αντάλλαγμα την προσφορά κοινωνικής περίθαλψης.

(Καραγιαννόπουλος, 2001: 259-267)

Το οθωμανικό γαιοκτητικό σύστημα

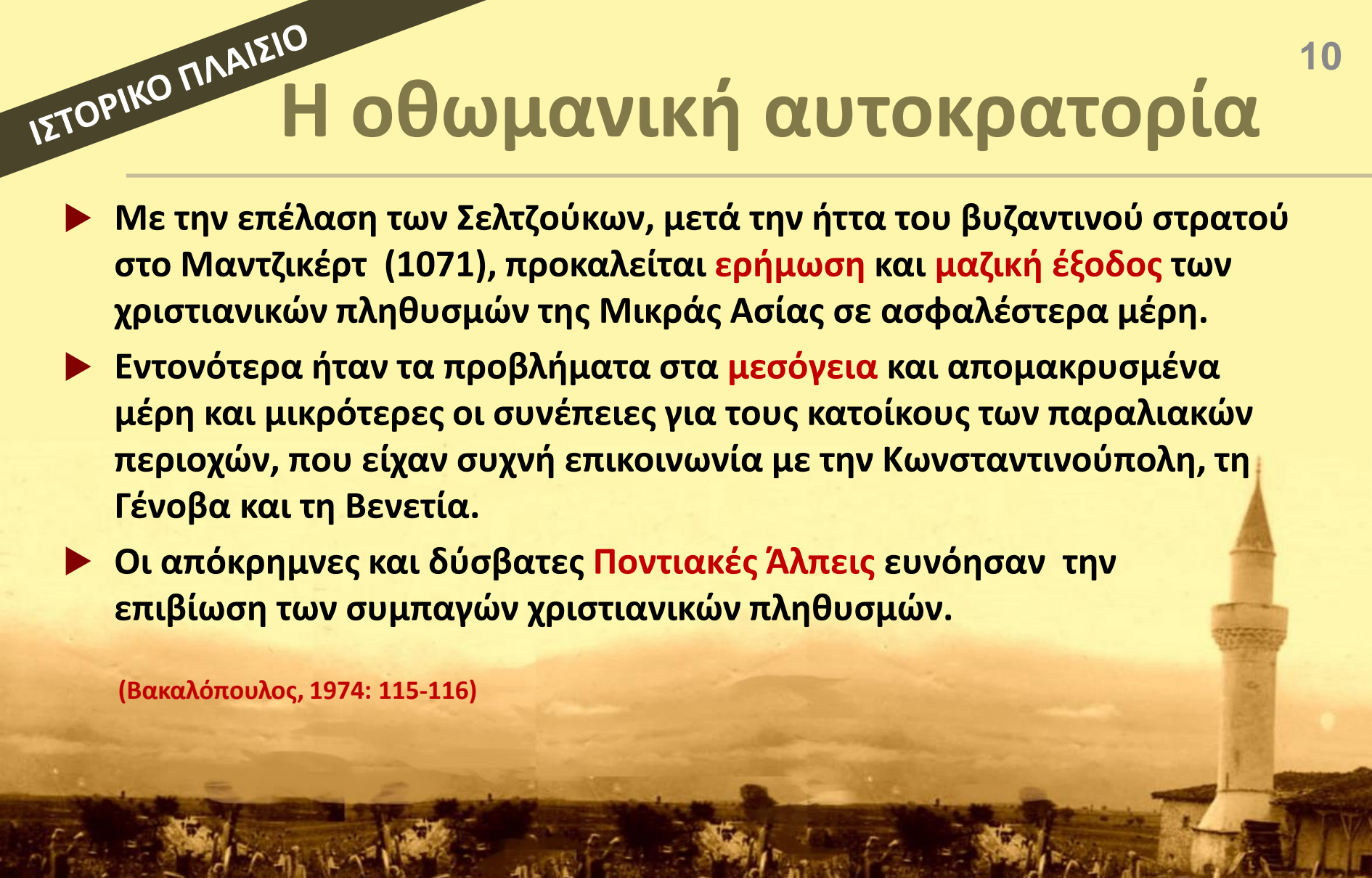
- Η παραχώρηση κτημάτων για φιλανθρωπικό σκοπό θεωρείται θεάρεστο έργο. Τα μέλη της βασιλικής οικογένειας, οι ανώτατοι κρατικοί λειτουργοί και οι πλούσιοι αφιερώνουν μεγάλο μέρος της περιουσίας τους για τη σωτηρία της ψυχής τους.
- Ο όρος **βακούφι** (αφιέρωμα) δηλώνει τον κοινωφελή ή ιερό σκοπό κάποιου ιδρύματος (νοσοκομείο, πτωχοκομείο, ιεροδιδασκαλείο, κρήνη, υδραγωγείο κτλ).
- Υπάρχει και χριστιανική αφιέρωση όχι προς τη Μονή αλλά προς τους μοναχούς ή τους φτωχούς.
- Από το 1520 υπάρχουν κτηματολογικά βιβλία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, όπου καταγράφεται κάθε αγρός ή γαία των ιδρυμάτων. Στο οθωμανικό κτηματολόγιο δεν υπάρχουν νομικά πρόσωπα, έτσι τίτλοι εκδίδονται μόνο για φυσικά πρόσωπα.
- Με νόμους του 1914 και 1920 το ελληνικό κράτος αναγνώρισε νομικό πρόσωπο στα εκκλησιαστικά ιδρύματα και τις μονές και την κυριότητα στην περιουσία με βάση το οθωμανικό κτηματολόγιο.

Η οθωμανική αυτοκρατορία

- ▶ Με την επέλαση των Σελτζούκων, μετά την ήττα του βυζαντινού στρατού στο Μαντζικέρτ (1071), προκαλείται **ερήμωση** και **μαζική έξοδος** των χριστιανικών πληθυσμών της Μικράς Ασίας σε ασφαλέστερα μέρη.
- ▶ Εντονότερα ήταν τα προβλήματα στα **μεσόγεια** και απομακρυσμένα μέρη και μικρότερες οι συνέπειες για τους κατοίκους των παραλιακών περιοχών, που είχαν συχνή επικοινωνία με την Κωνσταντινούπολη, τη Γένοβα και τη Βενετία.
- ▶ Οι απόκρημνες και δύσβατες **Ποντιακές Άλπεις** ευνόησαν την επιβίωση των συμπαγών χριστιανικών πληθυσμών.

(Βακαλόπουλος, 1974: 115-116)

GAZI EVRENOS BEY

- Ένας από τους ικανότερους στρατιωτικούς ηγέτες της εποχής του.
- Ο καθοριστικός συντελεστής της εξάπλωσης της οθωμανικής κυριαρχίας στα Βαλκάνια.
- Ίδρυσε και έζησε στην πόλη των πόλη των Γιαννιτσών, όπου υπάρχει σήμερα το Μουσείο του.
- Στην Κομοτηνή έχτισε το Ιμαρέτ κοντά στα ανατολικά τείχη του βυζαντινού κάστρου των Κουμουτζηνών, το οποίο είναι σήμερα εκκλησιαστικό μουσείο.
- Η δεύτερη σημαντικότερη προσωπικότητα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, μετά τον ιδρυτή της Οσμάν.

(Lowry, 2004)

Ο οθωμανικός στρατός

Σπαχήδες:

το οθωμανικό ιππικό από χριστιανούς της Βαλκανικής, που είχαν προτιμήσει την υποταγή και την απαλλαγή από φόρους

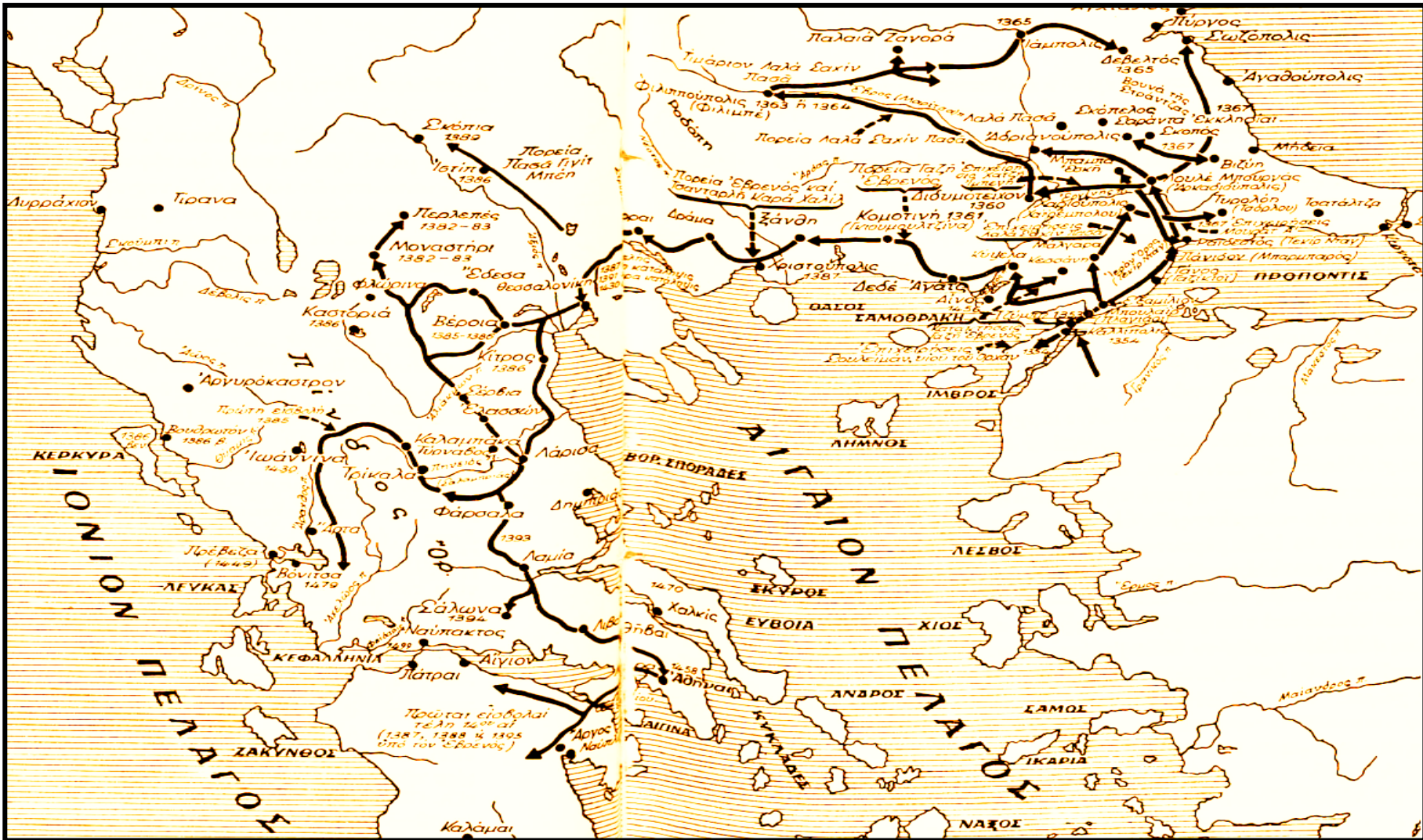
Γενίτσαροι:

μονάδες πεζικού εκπαιδευμένες με αυστηρή πειθαρχία, από νεαρούς Χριστιανούς που είχαν υποστεί παιδομάζωμα

Γαζήδες (αγωνιστές της πίστης) :

πολεμιστές γνωστοί για τον φανατισμό και τη μαχητικότητά τους, διψασμένοι για λάφυρα και λεηλασίες, ανταγωνιστές των ακριτών

Η εξάπλωση των Οθωμανών - Η πορεία των τουρκικών στρατευμάτων

(Βακαλόπουλος, 1974: 152-153)

Περιοχές εποικισμών τουρκομανικών φύλων (Γιουρούκων) στη Μακεδονία κατά τα τέλη του 14^{ου} και αρχές 15^{ου} αι.

(Βακαλόπουλος, 1974: 270)

HELLENISM IN THE NEAR EAST

An ethnological map compiled from the latest statistics by Professor George Soteriadis of the University of Athens.

1916: Ο Ελληνισμός στην Εγγύς Ανατολή

Ένας χάρτης που δείχνει τις ελληνικές κατοικημένες περιοχές στις αρχές του 20ού αιώνα.

Εθνολογικός χάρτης Γεώργιου Σωτηριάδη, καθηγητή Πανεπιστημίου Αθηνών

REFERENCE TO COLOURING

- Greeks
- Mahomedans (Turks & Bulgars)
- Bulgarians
- Macedonian Slavs
- Albanians
- Rumanians

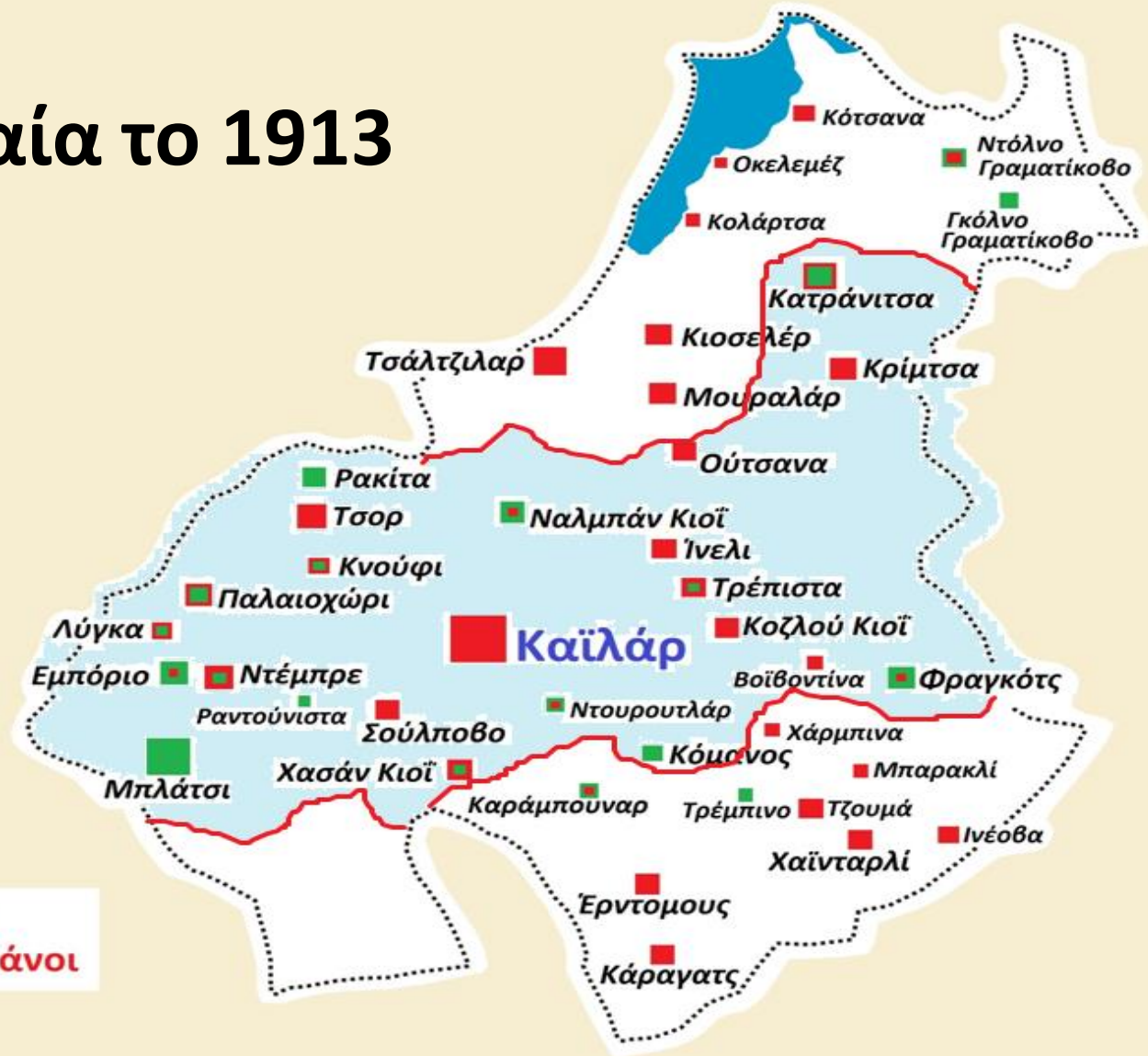
Η οθωμανική αυτοκρατορία

- ◆ Γύρω στο 1385 οι Οθωμανοί υπέταξαν τη Μακεδονία. Την προέλαση των Οθωμανικών στρατευμάτων ακολουθούσε η αναστάτωση των πληθυσμών, η ερήμωση των πεδινών περιοχών και η βίαιη διείσδυση εποίκων.
- ◆ Στα 1380 σημειώθηκε η ειρηνική διείσδυση των **Γιουρούκων**, που ήταν νομαδικά φύλα, στις περιοχές Κοζάνης, Σαρή Γκιολ και Καϊλαρίων.
- ◆ Στα 1430 εγκαταστάθηκαν οι **Κονιάρτοι**, από την περιοχή του Ικονίου, που ήταν ριψοκίνδυνοι και έρεπαν προς τη ληστεία και τις αρπαγές των γειτονικών χριστιανικών χωριών.

(Βακαλόπουλος, 1992: 51-53)

Η Εορδαία το 1913

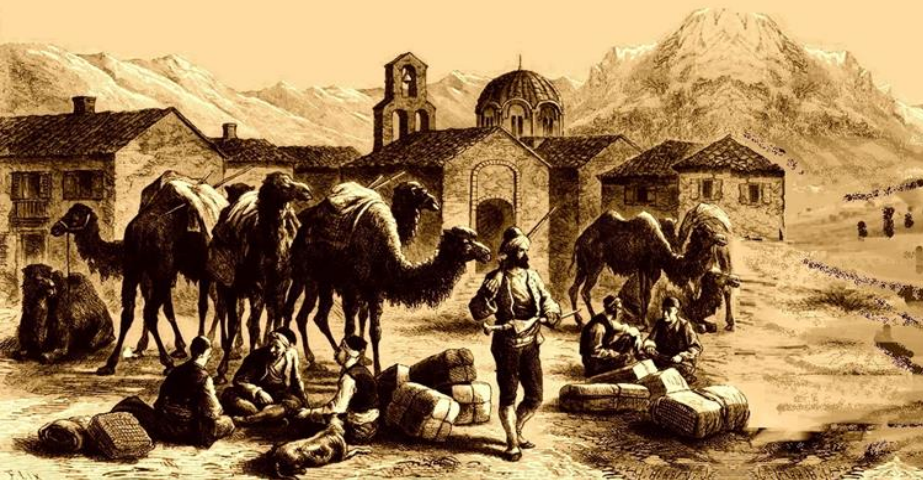

- ▶ Οι κάτοικοι της υπαίθρου αναγκάστηκαν να αποτραβηχτούν σε βουνά, όπως το Βέρμιο, το Άσκιο και τα Πιέρια. Όσοι προέρχονταν από τον βυζαντινό στρατό πήραν στα βουνά και τον οπλισμό τους. Όταν έπεφτε πείνα, πολλοί οπλισμένοι άρχισαν να κατεβαίνουν στους κάμπους και να κάνουν ληστείες.

Η κλεφτουριά είναι καταβολάδα του βυζαντινού στρατού.

- ▶ Οι κλέφτες τους πρώτους αιώνες της οθωμανικής κυριαρχίας είχαν μονάχα φυλετική και θρησκευτική συνείδηση. Για εθνική συνείδηση θα μιλήσουμε ύστερα από τα μέσα του 18ου αιώνα.

(Βασδραβέλλης, 1967)

Οι Βενετοί στους πολέμους τους κατά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας (15^ο-16^ο αι.) χρησιμοποίησαν ένοπλα σώματα κλεφτών-στρατιωτών, που εξοπλίστηκαν με πυροβόλα όπλα.

(Σάθας, 1885)

Οι αρματολοί

- ▶ Κατά τον 15ο αιώνα οι Οθωμανοί αντί να εγκαταστήσουν οθωμανική διοίκηση όρισαν ως συνεργάτες στους κάμπους τους Κοτζαμπάσηδες και στα ψηλά βουνά τους αρματολούς.
- ▶ **Οι αρματολοί** ήταν χριστιανοί κάτοικοι της περιοχής με ρώμη και κύρος. Αποστολή τους ήταν η είσπραξη ενός υποτυπώδους φόρου, η φύλαξη περασμάτων και η σύλληψη των κλεφτών που είχαν ως ορμητήριο τα βουνά. Ήταν κάτι σαν δημόσιοι υπάλληλοι, περιβάλλονταν από ένα ένοπλο σώμα και είχαν φορολογική απαλλαγή, όπως οι ανώτατοι αξιωματούχοι και ο στρατός. Μερικές φορές μάλιστα τους προσφέρονταν και τιμάρια για να έχουν και γεωργικό εισόδημα.
- ▶ Με τον καιρό το **αρματολίκι** έγινε **κληρονομικό** και οι οικογένειες των αρματολών δημιούργησαν ισχυρά δίκτυα εξουσίας.

(Ευθυμίου, 2016)

Οι αρματολοί

- ◆ Οι αρματολοί μετείχαν στην επανάσταση όσο εξελίσσονταν θετικά. Μόλις διαπίστωναν ότι μπορεί οι Οθωμανοί να ξαναπάρουν τον έλεγχο, πήγαιναν στον Οθωμανό διοικητή και δήλωναν υποταγή, προκειμένου να ξαναπάρουν τον τίτλο του αρματολού. Το προσκύνημα λεγόταν «καπάκι». Πολλοί αρματολοί της Στερεάς έκαναν «καπάκια» στη διάρκεια της επανάστασης και κάποιοι ξαναγύριζαν στο ελληνικό στρατόπεδο, υποστηρίζοντας ότι το «καπάκι» ήταν ψεύτικο για να προστατευθούν οι πληθυσμοί.

(Ευθυμίου, 2016)

- ◆ Σύμφωνα με τον Κωνσταντίνο Παπαρρηγόπουλο, οι αρματολοί δεν είχαν εθνική συνείδηση αλλά αγωνιζόταν αποκλειστικά για τον εαυτό τους.

Ο Αλή Πασάς

- ◆ Από το 1788 Πασάς των Ιωαννίνων ανέλαβε ο Αλής ο Τεπελενλής, ένας πανούργος πολιτικός και αδίστακτος στρατιωτικός. Υπήρξε κλέφτης στα νιάτα του, όπως και ο πατέρας του. Μόλις πήρε στα χέρια του την εξουσία υπόταξε όλους τους αρματολούς και συνέτριψε όλες τις ομάδες κλεφτών, ακόμη και τους Σουλιώτες. Έτσι έγινε ο αδιαμφισβήτητος κυρίαρχος σε Ήπειρο, Θεσσαλία, Στερεά και Αλβανία για πάνω από 40 χρόνια.
- ◆ Πολλοί αρματολοί της Στερεάς έγιναν πρωτοπαλικάρα του, όπως οι: Ανδρούτσος, Καραϊσκάκης, Βαρνακιώτης, Αθανάσιος Διάκος, Πανουργιάς, ο Τζαβέλας και ο Μάρκος Μπότσαρης από τις μεγάλες φάρες των Σουλιωτών και τέλος ο Ιωάννης Κωλέττης. Τον πλήρη σεβασμό του απολάμβανε ο Κοσμάς ο Αιτωλός, όπως και ο Κοζανίτης ιατρός Γεώργιος Σακελλάριος.

(Ευθυμίου, 2016)

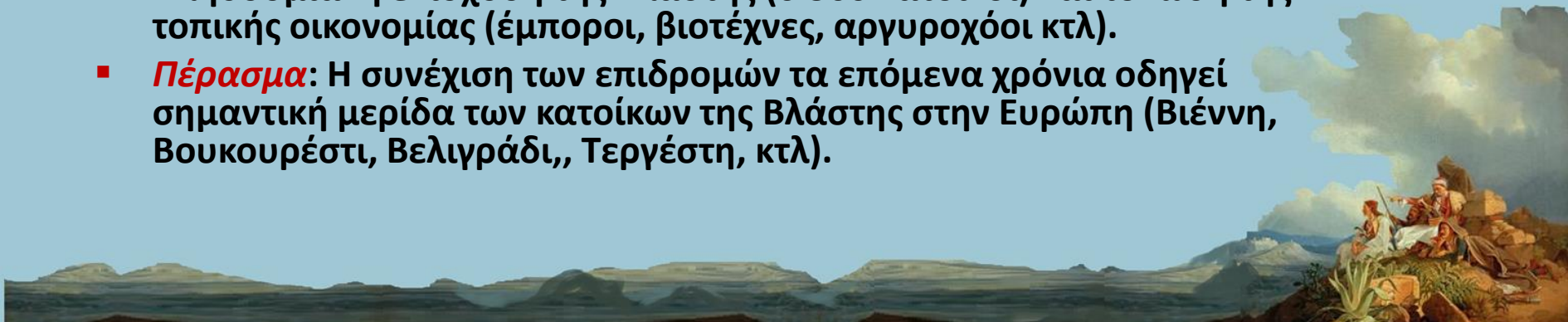
Ο οικισμός της Βλάστης (Μπλάτσι)

- οχυρή θέση σε υψόμετρο 1240 μ. στις δυτικές πλαγιές του Ασκίου
- πλούσια βοσκοτόπια για τα γιδοπρόβατα
- εύνοια της Σουλτάνας Βαλιντέ (Σουλτανομήτορας)
- καταφύγιο κυνηγημένων χριστιανών (1571 Σισανούπολη, 1769 Λινοτόπι, Μοσχόπολη)
- επιθέσεις Τουρκαλβανών (τέλη 18^{ου} αι.) και ισχυρά κύματα εγκατάλειψης.

Ο οικισμός της Βλάστης (Μπλάτσι)

- 1768-1774: Έκρηξη Ρωσοτουρκικού πολέμου. Ήττα οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Υπογραφή συνθήκης Κιουτσούκ Καϊναρτζή (ελεύθερη ναυσιπλοΐα εμπορικών πλοίων με ρωσική σημαία).
- Η Αικατερίνη Β' επιχειρεί να εξεγείρει τους χριστιανούς των Βαλκανίων (Ορλωφικά).
- Η αποχώρηση των Ρώσων συνοδεύτηκε από οδυνηρές συνέπειες για τους εξεγερθέντες Έλληνες. Επελάσεις Τουρκαλβανών, λεηλασίες, σφαγές και καταστροφές μεγάλων αστικών κέντρων, όπως η Μοσχόπολη και το Λινοτόπι, αναγκαστική μετοίκηση των κατοίκων (*Dusan Popovic: «η Βλάστη μια εν μικρογραφία Μοσχόπολις»*).
- Πληθυσμιακή ενίσχυση της Βλάστης (6.500 κάτοικοι) και τόνωση της τοπικής οικονομίας (έμποροι, βιοτέχνες, αργυροχόοι κτλ).
- **Πέρασμα:** Η συνέχιση των επιδρομών τα επόμενα χρόνια οδηγεί σημαντική μερίδα των κατοίκων της Βλάστης στην Ευρώπη (Βιέννη, Βουκουρέστι, Βελιγράδι, Τεργέστη, κτλ).

Γεγονότα στην Εορδαία

- ▶ **1571:** Εξαγριωμένοι Κονιάροι διέλυσαν την Κατράνιτσα και το Σισάνι, ως εκδίκηση για τη συμμετοχή κατοίκων της στη ναυμαχία της Ναυπάκτου.
- ▶ **1737:** Γεννήθηκε στην Κατράνιτσα ο Χρήστος Μάνος, που διέπρεψε ως μεγαλέμπορος στη Βιέννη και υπήρξε συνεργάτης του Ρήγα Φεραίου.
- ▶ **1740:** Δρα στη Δυτική Μακεδονία, μ ορμητήριο το Βέρμιο, ο καπετάν Γούτας από την Κατράνιτσα, επικεφαλής 300 κλεφτών. Το 1947 βρίσκεται στη Χαλκιδική.
- ▶ **Μάρτιος 1822:** Ο Βλασιώτης οπλαρχηγός Δημήτρης Καραμήτσος, που έδρασε στον Όλυμπο, κατά την επανάσταση της Νάουσας στρατολόγησε 250 νέους από την Κατράνιτσα και το Κάτω Γραμματικό και έδωσε μάχες για τα περάσματα της περιοχής του Οστρόβου. Σε αντίποινα οι Κονιάροι της περιοχής κατέσφαξαν και ισοπέδωσαν την Κατράνιτσα και την Κρ'μτσα.

Βλατσιώτες αρματολοί

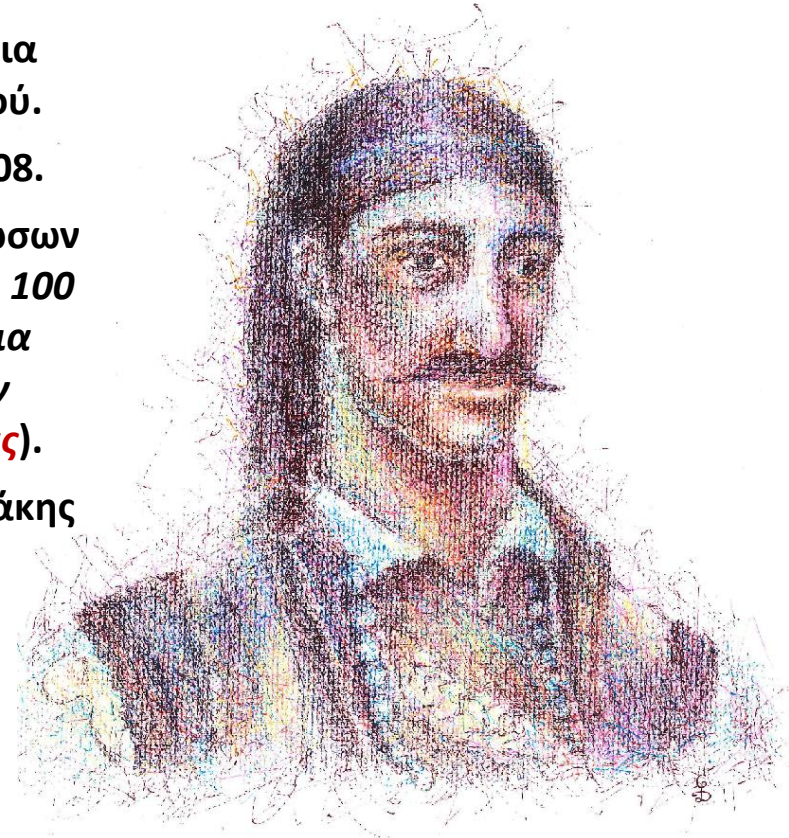
- Πριν από το 1769 στη Δυτική Μακεδονία αναφέρεται η δράση των αρματολών από τη Βλάστη Βράκα και Ντόκου (ή Δόκου).
- Αναφέρεται ακόμη ο Βλατσιώτης Γιάννης Φαρμάκης ως συμπράξας με τον Γεώργιο Παπαζώλη στην Πελοπόννησο. Είναι θείος του περίφημου Φιλικού και αγωνιστή του '21 Γιάννη Γεωργίου Φαρμάκη, ο οποίος γεννήθηκε στη Βλάστη το 1772.
- Τον ίδιο ακριβώς χρόνο γεννήθηκε στη Βλάστη και ο Κωνσταντίνος Βέλλιος, ο μετέπειτα Βαρώνος της Αυστροουγγαρίας και μέγας ευεργέτης της γενέτειράς του και της Ελλάδας. Η οικογένεια του Βέλλιου είχε καταφύγει στη Βλάστη προερχόμενη από το Λινοτόπι του Γράμμου, όπως και άλλες οικογένειες.

(Βασδραβέλλης, 1967)

Ιωάννης Φαρμάκης (1772-1821)

- ❖ Γεννήθηκε και μεγάλωσε στη Βλάχση, από οικογένεια γνωστών τσελικάδων και δημογερόντων του χωριού.
- ❖ Αρματολός του Αλιάκμονα από το 1795 μέχρι το 1808.
- ❖ Το 1799 βρέθηκε στα Επτάνησα, στο πλευρό των Ρώσων εναντίον του Αλή Πασά και των Γάλλων. *(Μετά από 100 χρόνια ενετοκρατίας τα Επτάνησα περνούν στα χέρια των Γάλλων, των Ρώσων και των Τούρκων, μέχρι την αναγνώριση της ημιαυτόνομης **Επτανήσου Πολιτείας**).*
- ❖ Το 1804 ξεσπά η επανάσταση των Σέρβων. Ο Φαρμάκης σπεύδει στο πλευρό του Σέρβου αρματολού Βέλικο Πέτροβιτς μαζί με τον Γεωργάκη Ολύμπιο, τον Νικοτσάρα και τον Καρατάσο. Μαζί τους υπάρχει και ένας ακόμη αγωνιστής με καταγωγή από τη Βλάχση, ο **Γεώργιος Ζάγλης**.

Ιωάννης Φαρμάκης

- ❖ Στις 7 Ιουλίου 1807 μετέχει στη σύσκεψη των οπλαρχηγών στη Λευκάδα που οργάνωσε ο Καποδίστριας.

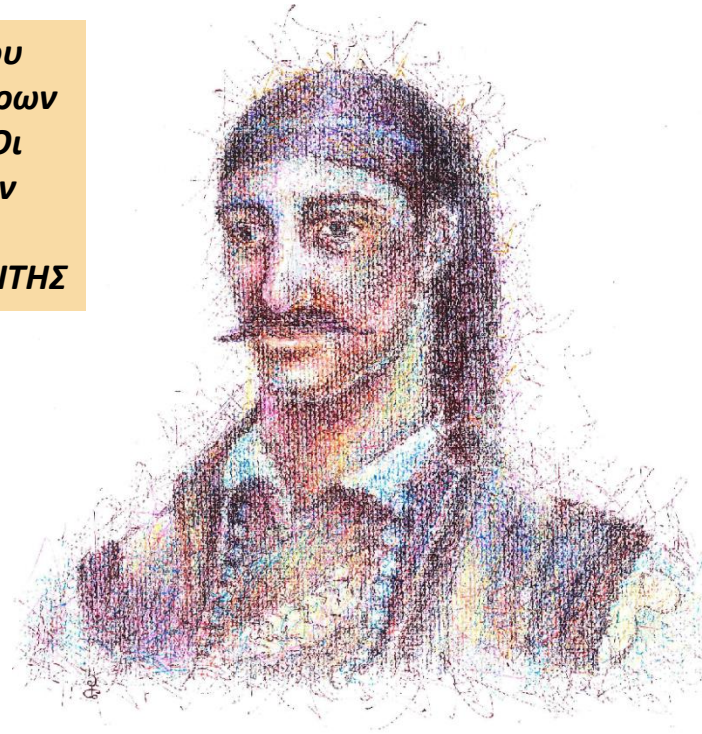
...το θαυμαστότερο και ελληνικότερο κατόρθωμα του αείμνηστου Καποδιστρίου υπήρξε η εν Λευκάδι συγκέντρωση των ενδοξοτέρων καπεταναίων προς υπεράσπισιν της κινδυνευούσης Λευκάδος. Οι κλέφται απέβαλον την ιδέα της ατομικής κεχωρισμένης κατά των εχθρών αντιδράσεως και συνησπίσθησαν εις στρατόν εθνικόν...

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ

...ελπίζω η πατρίς να σας καλέσει συντόμως δια σκοπόν πολύ υψηλότερον...

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ

- ❖ Το 1808 μετά την επέκταση της κυριαρχίας του Αλή Πασά στη Μακεδονία, έστειλε την οικογένειά του στις Σέρρες και ο ίδιος πήγε στον Όλυμπο, όπου συναντήθηκε με τον Θεσσαλό αρματολό και επαναστάτη Θύμιο Βλαχάβα.
- ❖ Λίγα χρόνια αργότερα βρέθηκε στην κεντρική Μακεδονία, όπου ανέλαβε το αρματολίκι της Καλαμαριάς (Χαλκιδική).

Ιωάννης Φαρμάκης

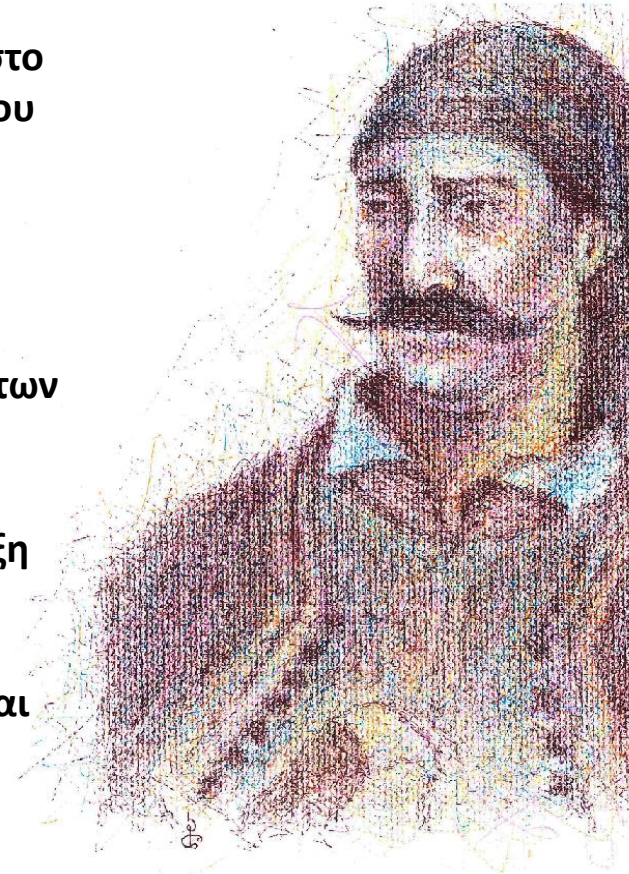
- ❖ Το 1816 βρέθηκε στην Πετρούπολη και το 1817 στην Οδησό. Είναι η περίοδος μήσής του στη Φιλική Εταιρεία
- ❖ Ως Φιλικός αναπτύσσει δράση στη Ρωσία, τη Βεσσαραβία, την Κωνσταντινούπολη και τις Σέρρες, όπου μύησε τον μετέπειτα οικουμενικό Πατριάρχη Χρύσανθο.
- ❖ Στο Άγιο Όρος μύησε τον επίσκοπο Ιγνάτιο, αλλά απέτυχε να μύησει τον Πατριάρχη Γρηγόριο Ε΄.
- ❖ Για την καλύτερη καθοδήγηση του αγώνα ο Σκουφάς δημιουργεί την Ανώτατη Αρχή των Δώδεκα Αποστόλων, με διακριτές περιφέρειες. Από τα γνωστά ονόματα με κοινωνική προβολή και περιουσία, εγκαινιάζεται τώρα η τακτική της ανάδειξης απλών, αφοσιωμένων οπλαρχηγών, που θα μπορούν να μιλήσουν στην ψυχή του λαού.
- ❖ Το 1818 ο Φαρμάκης ως Απόστολος της Φ.Ε. αναλαμβάνει τη Μακεδονία και τη Θράκη.

(Βουρνάς, 1982)

Ιωάννης Φαρμάκης

- ❖ Στην τρίτη και τελευταία περίοδο της δράσης του βρίσκεται στο Βουκουρέστι στην αυλή του ηγεμόνος της Βλαχίας Αλέξανδρου Σούτσου.
- ❖ Στα βουνά της Μολδαβίας συνεργάστηκε με τον Γεωργάκη Ολύμπιο, τον Παπαφλέσσα, τον Περραιβό και τον Λεβέντη.
- ❖ Αυτός και ο Ολύμπιος είχαν επαφή με τον Τούντορ Βλαντιμυρέσκου, ηγέτη του ένοπλου ρουμανικού κινήματος των Πανδούρων για την κοινή κήρυξη της επανάστασης στη Μολδαβία.
- ❖ Στις 17 Μαρτίου 1821 ο Βλαδιμυρέσκου συντάσσει Προκήρυξη στα βλάχικα απευθυνόμενος σε όλους του Χριστιανούς της επαρχίας Βουκουρεστίου, ανεξάρτητα από κοινωνική τάξη, καλώντας τους να πυκνώσουν τις τάξεις των επαναστατών και να αποκαταστήσουν το δίκαιο.

(Βουρνάς, 1982)

Ιωάννης Φαρμάκης

- ❖ Στην τρίτη και τελευταία περίοδο της δράσης του βρίσκεται στο Βουκουρέστι στην αυλή του ηγεμόνος της Βλαχίας Αλέξανδρου Σούτσου.
- ❖ Στα βουνά της Μολδαβίας συνεργάστηκε με τον Γεωργάκη Ολύμπιο, τον Παπαφλέσσα, τον Περραιβό και τον Λεβέντη.
- ❖ Αυτός και ο Ολύμπιος είχαν επαφή με τον Τούντορ Βλαντιμιρέσκου, ηγέτη του ένοπλου ρουμανικού κινήματος των Πανδούρων για την κοινή κήρυξη της επανάστασης στη Μολδαβία.
- ❖ Στις 17 Μαρτίου 1821 ο Βλαδιμιρέσκου συντάσσει Προκήρυξη στα βλάχικα απευθυνόμενος σε όλους του Χριστιανούς της επαρχίας Βουκουρεστίου, ανεξάρτητα από κοινωνική τάξη, καλώντας τους σε αγώνα κατά των γαιοκτημόνων και των Φαναριωτών και Ρουμάνων αρχόντων. Την επόμενη μέρα μπαίνει στο Βουκουρέστι.

(Βασδραβέλλης, 1965)

Ιωάννης Φαρμάκης

- ... την 17^η Μαρτίου 1821 εις το Ουλράτσι (Urlati) της Βλαχίας εντός της αρχοντικής οικίας του εκ Βλάτσης της Δυτικής Μακεδονίας επιφανούς Έλληνος και μετέπειτα μεγάλου ευεργέτου του Έθνους Κωνσταντίνου Βέλιου, όπου διέμενεν ο έτερος των αρχηγών των ατάκτων στρατευμάτων των Ηγεμονιών Ιωάννης Φαρμάκης, εγένετο πανηγυρική τελετή της υψώσεως της επαναστατικής σημαίας εν Μολδαβία...
 - Στις πηγές (Καλλινδέρης, Βασδραβέλλης, Έξαρχος, Βαρβαρούσης κ.ά.) υπάρχει διχογνωμία ως προς την ημερομηνία (Μάρτιος ή Φλεβάρης) και την πόλη (Ιάσιο ή Ουρλάτσι), όμως δεν αμφισβητείται ως γεγονός.

Conac Bellu - Bellu Manison,
Urlati, Romania

Ιωάννης Φαρμάκης

- ❖ Στις 24 Φεβρουαρίου 1821 ο Αλέξανδρος Υψηλάντης, γόνος πλούσιας οικογενείας με καταγωγή από τον Πόντο, κήρυξε την εξέγερση των Ελλήνων στη Μολδοβλαχία.
- ❖ Ο Τσάρος Αλέξανδρος, ο οποίος βρισκόταν στη Λιουμπλιάνα της Αυστρίας σε συνέδριο των ευρωπαϊκών δυνάμεων, υπό την πίεση τού καγκελάριου Μέττερνιχ και της Ιεράς Συμμαχίας, αποκήρυξε την επανάσταση και απέλυσε τον Υψηλάντη.
- ❖ Ο αφορισμός του Πατριάρχη και ένα δυσάρεστο επεισόδιο στο Γαλάτσι (αφοπλισμός και σφαγή Οθωμανών εμπόρων) δημιούργησαν αρνητικές εντυπώσεις στον πληθυσμό. Σε συνδυασμό με την επιθυμία Βλαδιμιρέσκου να περάσει κάτω από τον Δούναβη ο στρατός του Υψηλάντη, ώστε να μην γίνει η Βλαχία θέατρο μαχών, τον οδήγησαν στην αλλαγή στάσης απέναντι στον Υψηλάντη.

(Δεσποτόπουλος, 1975, ΙΕΕ, τ.ΙΒ)

Ιωάννης Φαρμάκης

- ❖ Στις 22 Φεβρουαρίου 1821: η διάβαση του ποταμού Προύθου από τον Αλέξανδρο Υψηλάντη, μαζί με τον χιλιάρχο Γεώργιο Λασσάνη και τον συνταγματάρχη του ρωσικού στρατού Καντακουζηνό.
- ❖ Η δύναμη του Υψηλάντη: 3.500 πεζοί, 200 Κοζάκοι, 70 Πολωνοί Ουλάνοι, 7 πυροβόλα και οι 700 σπουδαστές του Ιερού Λόχου.
- ❖ Στο πλευρό του συμπαρατάσσονται ο Γεωργάκης Ολύμπιος και ο Ιωάννης Φαρμάκης, αρχηγοί της φρουράς του Σούτσου, με 1.500 άτακτους πολεμιστές.
- ❖ Απέναντι τους, οι Πασάδες της Σιλίστριας και του Βιντίν συγκέντρωσαν 25.000 εμπειροπόλεμους άνδρες του οθωμανικού στρατού με 33 πυροβόλα.

(Βασδραβέλλης, 1965)

Ιωάννης Φαρμάκης

- ❖ Κατά το πρώτο δεκαήμερο του Μαΐου ο οθωμανικός στρατός εισβάλλει στα πριγκιπάτα του Δουνάβευς και καταλαμβάνει την Κραϊόβα και το Βουκουρέστι.
- ❖ Στις 6 Ιουνίου οι δύο στρατοί συμπλέκονται στο Δραγατσάνι. Ο στρατός του Υψηλάντη διαλύεται και ο ίδιος μαζί με τον Λασσάνη συλλαμβάνονται και φυλακίζονται στην Αυστρία.

- ❖ Η σαφής εντολή του Υψηλάντη να μη γίνει καμία κίνηση πριν την 8^η Ιουνίου, παραβιάστηκε από τον Καραβιά, διοικητή του ελληνικού ιππικού, ο οποίος εκτίμησε ότι είναι ευκαιρία να επιτεθούν πριν ολοκληρωθεί η άφιξη των δύο στρατών. Το αποτέλεσμα ήταν να βρεθεί ο Ιερός Λόχος ανάμεσα σε δύο πυρά και να διαλυθεί.

(Βασδραβέλλης, 1965)

Γεωργιάκης Ολύμπιος

Ιωάννης Φαρμάκης

- ❖ Το ερώτημα είναι πώς βρέθηκαν στη Μονή του Σέκου και δεν συνέχισαν τον δρόμο για Βεσσαραβία.
- ❖ Ο Ιωάννης Φαρμάκης και ο Γεωργιάκης Ολύμπιος όταν βρισκόταν στο μοναστήρι της Σλάτινα, δέχθηκαν πρόταση του επισκόπου του Ρόμαν, Γεράσιμου και του ηγούμενου της μονής Σέκου, Βενέδικτου, που τους πρόσφεραν 15.000 πιάστρα, αν υπεράσπιζαν τη μονή.
- ❖ Αρκετοί Βογιάροι (ανώτερη φεουδαρχική τάξη), είχαν κρύψει στα μοναστήρια τα τιμαλφή τους για να τα προφυλάξουν από τους κλέφτες.
- ❖ Ο Ολύμπιος είχε καταδικαστεί στην Αυστρία δύο φορές για εγκλήματα. Είχε ακούσει και τις διαδόσεις ότι η Ρωσία δεν θα δεχτεί κανέναν στο έδαφος της.
- ❖ Στην πραγματικότητα πήγαν να ταμπουρωθούν στη Μονή, ελπίζοντας πως σε λίγο φτάνουν τα ρώσικα στρατεύματα και έτσι θα διατηρηθεί η φλόγα της επανάστασης.

(Γκαϊντατζής, 1973)

Ιωάννης Φαρμάκης (1772-1821)

- ❖ Ο Ιωάννης Φαρμάκης και ο Γεωργάκης Ολύμπιος έφτασαν στις 3 τη νύχτα στη Μονή Σέκου με 500 περίπου παλικάρια.
- ❖ Η μάχη ξεκίνησε στις 29 Αυγούστου 1821. Οι Οθωμανοί περικύκλωσαν τη Μονή και άρχισαν να βομβαρδίζουν με τρία κανόνια μέρα και νύχτα. Οι προσπάθειες τους να ανέβουν τα τείχη αποτύγχαναν συνεχώς. Προσπάθησαν ακόμη και να το πυρπολήσουν.
- ❖ Ο Ολύμπιος βάζοντας φωτιά στα βαρέλια της πυρίτιδας ανατινάχθηκε στον αέρα μαζί με 7 συντρόφους του στον πυργίσκο της Μονής.
- ❖ Ο Φαρμάκης μετά από 14 ημέρες και αφού είχαν εξαντληθεί τα τρόφιμα, τα πυρομαχικά και το νερό, αποφάσισε να αποδεχθεί την πρόταση κατάθεσης των όπλων. Προηγουμένως είχε αναγνωσθεί σουλτανικό φερμάνι, με την παρουσία και την εγγύηση του Αυστριακού Πρόξενου Wolf, σύμφωνα με το οποίο δινόταν αμνηστία στους πολιορκημένους αν κατέθεταν τα όπλα τους. Όμως το φερμάνι ήταν πλαστό και οι υποσχέσεις δεν τηρήθηκαν. Μετά την παράδοση των όπλων, ακολούθησε εισβολή και άνανδρη δολοφονία των μαχητών, ενώ ο Φαρμάκης μαζί με 16 επίλεκτους συμπολεμιστές του συνελήφθησαν και οδηγήθηκαν στην Κωνσταντινούπολη, όπου εκτελέστηκαν μετά από φρικτά βασανιστήρια

(Γκαϊντατζής, 1973)

Χαρακτηριστικά της ελληνικής επανάστασης

- ▶ Εσωτερικές έριδες και εμφύλιοι πόλεμοι, ως κορύφωση κοινωνικών και πολιτικών ανταγωνισμών.
- ▶ Η δυσμενής εξέλιξη του πολέμου μετά την αποβίβαση του Ιμπραήμ στην Πελοπόννησο
- ▶ Τελικά, η de facto αναγνώριση του ελληνικού κράτους από τις Μεγάλες Δυνάμεις και η νέα εξάρτηση με τα εξωτερικά δάνεια.

Οι ενδοελληνικές συγκρούσεις **δεν** οφείλονται στη διχόνοια, το σαράκι της ελληνικής φυλής, αλλά:

- ▶ σε τοπικές αντιπαλότητες,
- ▶ προσωπικές φιλοδοξίες,
- ▶ αδυναμία προσαρμογής σε έναν κόσμο που αλλάζει ραγδαία καθώς καταρρέει το συγκεντρωτικό κράτος και εισβάλλει ορμητικά η νεωτερικότητα
- ▶ στη ροή χρημάτων από το εξωτερικό (1823-1825), που λειτούργησε ως εξαγορά συνειδήσεων.

(Μιχαηλίδης, 2021)

Ο αντίκτυπος της ελληνικής επανάστασης

Η Ελληνική Επανάσταση υπήρξε ένα γεγονός παγκόσμιας εμβέλειας, με ισχυρότατο αντίκτυπο στην Ευρώπη και την Αμερική και ξεσήκωσε κύματα συμπάθειας σε κάθε λαό που επιζητούσε την εθνική του χειραφέτηση. Οι λόγοι της πρωτοφανούς αλληλεγγύης προς τους επαναστατημένους Έλληνες (φιλελληνισμός) είναι:

- η εξοικείωση με τον πολιτισμό της ελληνικής αρχαιότητας,
- οι ιδέες του Διαφωτισμού,
- η αυθόρμητη στήριξη προς έναν χριστιανικό λαό που εξεγέρθηκε εναντίον των αλλόπιστων δυναστών
- ο ελληνικός αγώνας για ανεξαρτησία επηρέαζε τις γεωπολιτικές ισορροπίες και εντασσόταν στο διεθνές διπλωματικό παίγνιο της εποχής.

Η πρωτοπορία της ελληνικής επανάστασης

Η ελληνική επανάσταση δεν ήταν η πρώτη που εκδηλώθηκε (Σερβία 1804), αλλά η πρώτη που πέτυχε τη δημιουργία εθνικού κράτους που αποκόπηκε από την Οθωμανικής Αυτοκρατορία.

Κύριος λόγος είναι η πρωτοπορία της παιδείας:

- τα περισσότερα και ποιοτικότερα σχολεία από όλους τους ορθόδοξους των Βαλκανίων,
- τους περισσότερους εγγράμματους, μορφωμένους και λόγιους,
- πίσω από αυτό το επίτευγμα, κρύβεται η επίδοση στο χερσαίο και θαλασσινό εμπόριο, που έφερε γνώσεις, εμπειρίες, δημιουργία και υποστήριξη υποδομών.

(Μαρία Ευθυμίου, 2021)

- Κατά τη διάρκεια της οθωμανικής περιόδου το Πατριαρχείο Κωνσταντινούπολης λειτούργησε **υπερεθνικά**.
- Η Εκκλησία πολιτεύτηκε μέσα στο πνεύμα της **οικουμενικής αποστολής** της.

- Brewer, D. (2010). *Ελλάδα 1453-1821: Οι άγνωστοι αιώνες*. Αθήνα: Πατάκης.
- Lowry, H.W. (2004). *Η φύση του πρώιμου οθωμανικού κράτους*. Παπαζήσης.
- Βακαλόπουλος, Α. (1974). *Ιστορία του νέου ελληνισμού: Α΄ Αρχές και διαμόρφωσή του*. Θεσσαλονίκη: Αυτοέκδοση.
- Βασδραβέλλης, Ι. (1965). Η συμμετοχή των Μακεδόνων οπλαρχηγών εις την επανάστασιν των ηγεμονιών και η εποποιΐα της μονής Σέκου (1821). *Μακεδονικά*, 6(1), 120-151.
- Βασδραβέλλης, Ι. (1972). Ο φιλικός και αγωνιστής Γιάννης Φαρμάκης. Η ηρωική άμυνα στη Μολδαβία.
- Βουρνάς, Τ. (1982). *Φιλική Εταιρεία: Το παράνομο οργανωτικό της & ο διωγμός από τους ξένους*. Αθήνα: Αφοί Τολίδη
- Γκαϊντατζής, Ν. (1973). Τα γεγονότα του 1821 στη Βόρεια Μολδαβία: Γεωργάκης Ολύμπιος και Ιωάννης Φαρμάκης. *Μακεδονικά*, 13(1), 227-266.
- Γκαρα, Ε. & Τζεδόπουλος, Γ. (2015). *Χριστιανοί και μουσουλμάνοι στην οθωμανική αυτοκρατορία*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.
- Γλύκατση-Αρβελέρ, Ε. (2012). *Γιατί το Βυζάντιο*. Αθήνα: Μεταίχιμο.
- Δεσποτόπουλος, Α. (1975). *Ιστορία Ελληνικού Έθνους*. Τομ. ΙΒ΄. Εκδοτική Αθηνών.
- Καραγιαννόπουλος, Ι. (2001). *Το Βυζαντινό Κράτος*. Θεσσαλονίκη: Βάνιας, 259-267
- Μιχαηλίδης, Ι. (2021). *Εσωτερικές έριδες και διενέξεις στα χρόνια του Αγώνα*. Μεταίχιμο.
- Σάθας, Κ. (1885). *Έλληνες στρατιώται εν τη Δύσει και αναγέννησις της ελληνικής τακτικής*. Αθήνα: Κωνσταντινίδου
- Παπασταματίου, Δ., & Κοτσαγεώργης, Φ. (2015). *Ιστορία του νέου ελληνισμού κατά τη διάρκεια της οθωμανικής πολιτικής κυριαρχίας*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.
- Σαραντάκος, Ν. (2020). *Το ζορπαλίκι των ραγιαδων: Ανιχνεύοντας το 1821 μέσα από τις λέξεις του*. Αθήνα: Εκδόσεις Εικοστού Πρώτου

... ευχαριστώ θερμά
για την προσοχή σας...

